

Tóth Dezső nyolcvan éves

Dr. Tóth Dezső ny. könyvtáros, helytörténeti kutató, a Veszprém Honismereti Egyesület tb. Elnöke Dákán született 1928. február 20-án. felesége Treszkai Ilona. 1957-ben a veszprémi Lovassy László Gimnáziumban érettségizett, majd 1966-ban az ELTE BTK-n szerzett magyar-könyvtár szakon diplomát. 1976-ban lett egyetemi doktor.

1945-ben elvitték, mint leventét, ahonnan 1945 májusában tért haza. 1952-ig szülei gazdaságában dolgozott. 1952-től előadó lett a Veszprém Megyei Tanács népművelési osztályán. 1956-ban a zirci járási kultúrház igazgatója volt, majd 1958-tól módszertani osztályvezető a Pápai Járási és Városi Könyvtárban. 1971-től osztályvezető-helyettesként dolgozott az Eötvös Károly Megyei Könyvtárban. 1977-től osztályvezető az OOK-ban. 1989 után könyvtáros a veszprémi Vetési Albert Gimnáziumban.

Az első hazai médiatár létrehozója. 1972 óta gyűjtötte és publikálta a Veszprém megyei kéziratok, helytörténeti művek bibliográfiáját. Az általa kezdeményezett dákai millenniumi parkban található a 40 pedagógus nevét őrző, Tanítóink emlékfája. 1948-tól volt a dákai EPOSZ elnöke, 1979-től 1982-ig a Magyar Könyvtárosok Egyesülete országos elnökségi tagja. 1989-től a dákai Szülőföld Baráti Kör alapító elnöke. 1990-ben a Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaság alapítója tagja. 1995-től alelnöke volt. 1991-től a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület alelnöke, titkára és elnökeként dolgozott. 2002-től az Egyesületünk tb. elnöke. Több műve jelent meg Dákáról és az ottani Batthyány-kastélyról is. Tavaly a Batthyány évforduló kapcsán sikeres áttekintő kiállítást rendezett Veszprémben a Március 15. utcai Könyvtárban. Több mint 40 periodikában jelentek meg könyvtár tudományi, olvasásszociológiai és helytörténeti írásai. 1997-től a Veszprém Megyei Honismereti Tanulmányok több kötetét szerkesztette és ő állította össze a kötetek periodikáját. A sok kitüntetés között talán az egyik legértékesebb lehet, hogy Dáka díszpolgárának választották 2006-ban.

Somfai Balázs

Az emlékezetből (majdnem) kitörölt költő

Az osztrák Habsburg-ház jármában szenvedő országnak az Európán végigsöpörő forradalmak hatására 1848-ban elérkezett az idő, hogy megszerezze függetlenségét. Ennek a forradalmi hangulatnak, később szabadságharcnak Petőfi Sándor volt a lángelkű költője. Egy másik Sándor töltszázaddal később, akit szintén költőnek teremtett a Teremtő, saját szemével látta, amint a sátáni gonosztevők Trianonban felnégyelik hazáját, s prédának vetik oda a koncra éhes balkáni népeknek. Maradhatott-e csendben, bezárkózhatott-e a költői elefantsonttoronyba? Petőfi Sándor nem arra buzdította volna-e nemzetét, hogy ne törődjön bele a kárpát-medencei egység szétarabolásába, és ahogy lehet, minden eszközzel: „karddal és/vagy a sző erejével” szerezzék azt vissza a bitórlóktól? Tehet-e mást az igaz költő, minthogy – Petőfivel élve: „a nép ajkára hullatja keblének mennyei manáját?” Ezt tette Sajó Sándor is – mert róla van szó –, aki nem akart gyáva csendet, fel kellett hát ráznia népét, hallókká és látókká tenni őket, hogy ami történt, a Kárpát-medence földrajzi, gazdasági, politikai és kulturális egységének szétszaggatásába. Szent István országának csonkolásába nem törődhetnek bele. S nem egyedül Sajó Sándor volt az, aki a világba kiáltotta tiltakozását, hanem Gárdonyi Géza, Jászai Mari, Krúdy Gyula, Kosztolányi Dezső, Lyka Károly, Tóth Árpád, Végvári (Reményik) Sándor, Babits Mihály, Juhász Gyula, Szabó Dezső, József Attila (a sor folytatható), de Sajó Sándor volt az, akit a következő évtizedek „magyar” politikája kiiktatott a költők közül, s majdnem sikerült teljesen kitöröltetnie az emlékezetünkől. Hogy mégsem, arra az alább következő sorok a bizonyíték.

Sajó Sándor 1868. november 13-án született Hont vármegye székhelyén, Ipolyságban. Szülővárosában járt elemibe, Selmecbányán középiskolába, majd a budapesti bölcsészkaron magyar-latin szakot végzett. Nyitrán kezdte meg középiskolai tanári pályafutását, Újverhászon folytatta, ahol családot is alapított. Délvidékről Jászberénybe került, majd a budapesti III. kerületi gimnáziumba, onnan Kőbányára, ahol 1917-től – a kommun időszakát leszámítva – a Szent László Gimnázium főigazgatója lett.

Tanári érdemei elismeréseként 1909-től az Országos Középiskolai Tanáregyesület titkára, majd főtitkára, 1917-től a Kisfaludy Társaság tagja, 1921-től tankerületi főigazgató, majd több szervezet is tagjai sorába választja, mint pl. a Magyar Tanárok Nemzeti Szövetsége, a Szent István Akadémia, valamint 1932 őszén a Magyar Tudományos Akadémia is (levelező) tagjai sorába iktatja. Ezen Négyesy László, az esztétika professzora köszönti az új tagot: „Akadémiánk mindig válogatós volt költőkkel szemben. A választással ebben az esetben is hangsúlyozta azt, hogy Téged kiemelkedő egyéniségnek ismer el a magyar költészet terén. Köteteidnek sorában igazi eredeti lírai tehetség szólal meg... Mi költészetekben a művészi értéket helyezük mindenk fölé, a tartalom és a forma benső összhangját, a nyelv muzsikáját...”

Akadémiai tagságát nem sokáig élvezhette. 1933. február 1-jén, 65 éves korában budai otthonában elhunyt. Budapest főváros 500 pengős díszsírhelyet jelölt ki számára. Búcsúztatásán Aprily Lajos mondott gyászbeszédet: „... a szenvedélyes nemzetszeretem a meghatározó vonása költészetének... Is-ten-döbbenő látomássá nő területi eltorzulásunk, lírai vallomássá az elesettség orcpirító szégyene s a felemelkedés jövőit kápráztató víziója. Fogadalmi líra ez, a nemzetéért égő lélek állandó tücrakása, melynek lobbanásai az erdélyi Végvári-versek lármatüzeivel váltanak rakonjetezéseket... Keserűségében is nemzete életigenlésének a poétája volt s maga is tele volt léletszeretettel.”

Sajó első költeményei, zsengei három év alatt címmel még selmecbányai diákoskodása alatt látnak napvilágot. A Fiatal szívvel című 1904-ben követi az Útközben, amelyben az ún. nagy versekből is találunk már (Magyarnak születtem, A tarpataki völgyben...). A Gordonka címűben jelenik meg a leghíresebb költeményei közül a Magyarnak lenni. Aztán a további kötetek (Gyertyaláng, Tegnapról holnapig, Muzsikaszó...) és költemények (Magyar ének 1919-ben, Rendületlenül, Hit, Mohács után, Magyar fiú éneke...), de drámákat is írt, melyek közül a Zrínyi György házasságát a Nemzeti Színház is sikerrel játszotta, valamint írt irodalmi tanulmányokat, műfordításokat...

Ő, Sajó Sándor az a költő, akit majdnem sikerült az emlékeztetőből kitérőltetni. Igaz, nemzedékek nőttek úgy fel, köztük tanárok is, akik mit sem sejtettek arról, hogy van a magyar irodalom jeles alkotói között egy Sajó Sándor nevezetű is, akit méltó hely illetné meg irodalmunk jeles képviselői között.

Ebből a tetszhalott állapotból kétséget kizáróan a Szent László Gimnázium Öregdiák Baráti Köre ébresztette fel a szűk közvéleményt. Szoboszlai Pálnak, Hertelendy Gyulának, Bakay Györgynek és társaiknak köszönhető, akik az 1990-es évek végén megkeresték szeretett főigazgatójuk „díszsírhelyét” a Kerepesi temető dzsungelében, kiszabadították az akácok, izzalagos, vadkomlós sűrűjéből, vadonutój síremléket állítottak saját költségükön és elérték azt, hogy a Szent László Gimnáziumban Sajó-verseket mondjanak a diákok...

Ezt követte a kapcsolattfelvétel a Palóc Társasággal, amely 2000. november 19-én emléktáblával jelölte meg a költő Káptalan utcai házát Ipolyságban. Az emléktábla avatásán dr. Csáky Károly helytörténész mondott emlékeszédet a szülőföldhöz való hűség költőjéről. Majd Medvigy Endre irodalomkutató előadását hallhatta a közönség a költő életútjáról, aki hazatalált. Költeményei Cs. Szabó István előadóművész tolmácsolásában hangzottak el. Az alkalomra jelent meg a Ménrót Kiadó gondozásában a Nem akarok gyáva csendet című válogatott magyarságverseket tartalmazó kötet.

2000-től a Palóc Társaság önként vállalt fő letéteményese a Felvidéken Sajó Sándor költői és emberi hagyatékának népszerűsítésében. „Magyarnak lenni: nagy s szent akarati!” címmel évente meghirdeti a magyarságverseket mondó alap- és középiskolák diákjainak versenyét a költő születésnapjához közeli hétvégén. Kezdetben 15-20-an jelentkeztek és csak a felvidékiek, később többen és az Ipoly mindkét partjáról. A legutóbbi 2007-es versenyen a versmondó magyar fiatalok száma megközelítette az ötvenet. A szervezők örömet fokozza, hogy nemcsak az Ipoly mentéről jönnek el a fiatalok a versenyre, hanem tavaly még a Mura vidékéről, Alsólendváról is érkeztek, és helyezésekkel mentek haza. A versmondóknak két költeményt kell előadniuk a szakmai értékelő bizottság előtt, mégpedig egy szabadon választott Sajó-versest és egy másikat a magyar hazafias költészetből választva. A versenyt legtöbbször egyéb kulturális rendezvények egészítik ki, így például járt az emléknapon Praznovszky Mihály irodalommuzeológus, Kalász Márton költő, az Írószövetség elnöke, Döbrentei Kornél, Balassi-kardos költő. Volt felvidéki filmbemutató (Sacra Korona) a rendező Koltay Gáborral.

Az ipolysági emléknapoknak helyi támogatói vannak, akik közül ki kell emelnünk a városi hivatalt és a könyvtárat. A Honti Múzeum és Galéria és a baráti kör, a Csemadok-alapszervezet, az MKP részt vesznek a koszorúzáson, a sajtó is tudósít az eseményről, de egyetlen tévés műhelyt – még a Duna TV-t sem – érdekelté eddig a határtalan, a magyar fiatalok egységes nemzetben való gondolkodását célul kitűző rendezvény. Nyilván téves hozzáállásuk ellenére töretlenül – rendületlenül! – folyik Sajó Sándor „rehabilitálása”. Örömmel nyugtázhajjuk, hogy egyre több helyen és alkalommal hangzik el egy-egy Sajó-költemény. Mít bizonyít ez? Nem mást, mint azt, hogy az eddigi fáradozás nem volt hiábavaló, hogy a kitartó, türelmes és céltudatos munka megérleli gyümölcsét.

Ezen a téren jelentős eredmény születhet a 2008-as esztendőben. Tudniillik 2008-ban kettős évfordulója van Sajó Sándornak. Születésének 140. és halálának 75. Ebből kiindulva döntött úgy a Palóc Társaság, hogy 2008-at Sajó Sándor Emlékévknek nyilvánítja.

Az emlékévk első jelentős eseménye a költő halálának 75. évfordulójához kapcsolódva már lezajlott. Február 1-jén a Palóc Társaság koszorúzási ünnepséget tartott a költő Fiumei úti sírkertjében levő sírjánál, ahol a szülőváros képviselőjében Pálincás Tibor, a Honti Múzeum és Galéria igazgatója, Csemadok-alapszervezeti elnök szólt az Ipolyságról érkezett és a fővárosi Sajtó-tisztelőkhöz, öregdiákokhoz és fiatalokhoz. A másik emlékező Vödrös Attila író, újságíró volt, az Új Idők főszerkesztője. Egy ipolysági diák, Köpönczei Csilla Sajó-verseket mondott, mielőtt a költő sírját ellepték volna az emlékező szervezetek (pl. Trianon Társaság) és egyének virágai. Erre a kegyeletes megemlékezésre a Palóc Társaság meghívta a Magyar Tudományos Akadémiát, az Írószövetséget, a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetét. Bár egyik intézmény, szervezet képviselője sem jelent meg, mégis óvatos bizakodással várható, hogy már nem kell sokáig várni Sajó Sándor elismerésére. Az Írószövetség elnöke, Vasy Géza szavaiból érződik ez leginkább, aki azt írta levelében: „... a századfordulónak számos íróját feledte el az utókor. A tárgyilagos értékelés az irodalomtörténet írás feladata lenne. Remélhetőleg erre sor fog kerülni, és egy újabb évfordulói alkalommal vagy attól függetlenül érdemlegesen meg lehet emlékezni Sajó Sándorról is.”

A megemlékezés a várbeli Linea Könyvesbolt és Teaházban folytatódott két előadással. Az egyiket Szidiropulosz Archimédész történész, a 2007-ben létre hozott Trianon Kutató Intézet vezetője tartotta a 88 évvel ezelőtti országosonkítás és nemzetellenes döntések következményeiről, a magyarság jövőképeivel kapcsolatban, a másikat Kiss Dénes babérkoszorús költő, a Magyar Írók Egyesülete és a Trianon Társaság elnöke Sajó Sándorról, a trianoni fájdalmat megénekelő-elsírató költőről.

Az emlékévk kicsúcsosodását a novemberi születési évforduló idejére tervezett nagyobb szabású rendezvény-sorozat jelenti majd. Ennek keretében egy konferenciát készít elő a Palóc Társaság, mely által közelebb kerülhetünk Sajó Sándor költői érdemeinek elismertetéséhez s az őt megillető helyre emeléséhez. Költeményei illusztrációiból kiállítás nyílik majd. Oláh Szilveszter Sajó-versekhez készült rajzai a versekkel együtt albumban is megjelennek majd. Természetesen sor kerül a hagyományos magyarság-verseket mondó fiatalok versenyére s azt szeretnék a szervezők, hogy erre a versenyre az egész Kárpát-hazából jelentkezzenek és részt vennének a magyar diákok, kifejezésre juttatva ezzel magyarságunk összetartozását, egységesülésének akaratát. Bizonyára érzelmekre is ható lesz a magyarság-verseket megzenésítő előadók fellépése, a megzenésített Sajó-versek ünnepi előadása. Az emlékévkre a Sajó Sándor-mellszobor avatási ünnepsége teszi fel a koronát Ipolyságon.

Mindezek alapján remélhető, hogy Sajó Sándor nem lesz a magyarok emlékezetéből kitorölt költő, ellenkezőleg: gyakran olvasott, búban-bajban vigasztaló, megalázottságban lekierőt adó, az ifjúság hazafias nevelésében útmutató, szeretett költő. Mert igaz:

„... a nagy csodát is hinni kell még, –
De amikor a szörnyű nemlét
Már a fejünkön csapkod át:
Nem égrenéző szemmel állni,
Nem várni, várni, egyre várni, –
Csinálni kell a nagy magyar csodát!”

Z. Urbán Aladár

A bagaméri zendülésre emlékeztek

Száztíz esztendeje, 1898. január 12-én reggel történt Bagamérban a Kisújsoron. A rossz termés utáni adóvégrehajtás során a végrehajtó 1 forint 50 krajcár útdóhátralék fejében egy zsák tengerit foglalt le Balogh Imréné, a gazda azonban az utcabeli Vecsei Sándor biztatására vissza akarta szerezni a zálogot (egy mázsa tengeriért 4 forintot adtak akkortájt). A végrehajtó kíséretében lévő két esendőr káplár egyike szuronyával életveszélyesen megsebezte a dulakodó Baloghot, de végül is túlélte. A hír futótűzként terjedt a faluban. Dél tájban már félezer ember tolongott a községháza – a mai óvoda – körül. Délután félreverték a harangot is. Elkezdődött az ostrom, melynek során a esendőrök kilöttek az ablakon. A népharag ellenük, valamint Sártory Endre jegyző ellen irányult, akit kijövele után lakásában is zaklattak. Neki, aki 1883 óta vezette a nagyközség adminisztrációját, sokat köszönhetett a falu, ám úri modoráért, közigazgatási szigoráért a gazdák sem kedvelték. Az éj leple alatt el is menekült a faluból.

A lapok az adózendülést mindenáron agrárszocialista színben igyekeztek feltüntetni. Nem tagadható, hogy a „szocialista vándorapostolok” tanai a káptalani uradalomban dolgozó szegénység körében ismertek lehettek. Ám a gazdák – köztük esküdtek – is vállalták a felelősséget! Az emberek a jegyző fölgyújtott istállója mellett este „hazafias nótákat, meg Kossuthról valót” énekeltek.

A falu jó időre *ostromállapot* alá került. Csendőrök és a Debrecenben állomásozó 39. es. kir. gyalogezred egy százada szállta meg. Kiss Albert, a székelyhídi kerület függetlenségi párti képviselője (korábban bagaméri, 1883 óta debreceni református lelkész) hiába interpellált. A bűnvádi eljárásban, melyben a hírneves váradí ügyvéd és szerkesztő, Hegyesi Márton védte a bagamériakat, mondhatni a fél falu érintett volt – 65-en vádlottként, még többen tanuként –, a 8 fővádlottat 15-18 havi börtönrre, 53 személyt pedig enyhébb (1-12 hó) fogházbüntetésre ítélték; 63-an összesen 40 évet meghaladó szabadságvesztés-büntetést kaptak.

Ma már csak a legidősebbek tudnak, ők is csak hallomásból, e XIX. század végi eseményről, amit a tizkötetes *Magyarország története* is megőrkítettett, s ami az egykori *hajdú virtus* utolsó föllobbanása volt a faluban. Mint a váradí Szabadság, a kormánypárt lapja írta 1898. június 14-én: „...a bagamériakat a szociális irányú lapok, különösen a megboldogult »Földművelő« dolgozták meg nagyon alaposan. Az anélkül is szilaj hajdú vérnek pedig egyéb sem kell.”

Ezt az eseményt felidéztek a Bagaméri Kör által szervezett 2008. január 12-i ünnepségen, amit az ezer bagaméri hajdúnak Báthori Gábor erdélyi fejedelem által adott kiváltságlevelére (1611. január 17.) is emlékezve tartottak.

Ruszoly Barnabás

Emléktáblát avattak az egykori „Buga Jakob” Gimnáziumon

Az idősebb korosztály még jól emlékezik a Tenkes kapitánya című televíziós filmsorozatra és annak hősiére Buga Jakabra, akit Szabó Gyula színművész formált meg a filmen. Az 1960-as évek közepén az ózdi József Attila Gimnázium II. számú intézményét a diákok Buga Jakabra keresztelték el. A névadás nem nyert ugyan hivatalos elismerést, bejegyzést, de idővel még az oktatási vezetők is így nevezték.

Révay Zoltán, a térség neves kőfaragó mestere, lokálpatrióta, a szóbanforgó intézményben érettségizett annak idején. Nemrég elhatározta, hogy emléktáblát készít egykori iskolájának falára. Az elhatározást tett követte és a mű hamarosan el is készült. Felavatására ünnepélyes keretek között került sor. Nagy meglepetés volt a szép számmal megjelent egykori diákok és vendégek számára, hogy az emléktáblát *Szabó Gyula*, a nemzet színésze leplezte le.

Az egykori Buga Jakob tanintézményben jelenleg Átképző Központ működik.

Kerékgyártó Mihály

Újabb jászjákóhalmi emléktáblák

A Honismeret 2003. 1. számában jelent meg cikkem Jászjákóhalmi emléktáblák címmel. Azóta néhány új táblát is elhelyeztünk különböző egyesületek és hivatalok jóvoltából, mielőtt azonban ezeket bemutatnám egy olyanról kezdem, mely sajnálatosan kimaradt a cikkből, bár már a cikk megírásakor is fenn volt a Gazdakör falán.

1996-ban az Önkormányzat és a Jászok Egyesülete helyezte el az alábbi szövegű táblát:

CZETTLER JENŐ
1879-1953
A JÁSZJÁKÓHALMI VÁLASZTÓKERÜLET
ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐJE 1920-1935
ÉS A JÁSZOK EGYESÜLETE
ALAPÍTÓJA EMLÉKÉRE
ÖNKORMÁNYZAT
JÁSZOK EGYESÜLETE 1996

Ez a tábla azért került a gazdakör épületére, mert Czettler közigazdászként mezőgazdasági szakértő volt, s országgyűlési képviselőként és konzervatív kisgazda tagként jutott be a Parlamentbe. Az ő képviselősége idején – 1929-ben – épült a gazdakör épülete. 1920-ban ő alapította meg – jászárokszállási születésűként – a mai Jászok Egyesületének elődjét.

2002. április 3-án az Öreg iskola falára (Fő út 70.) felkerült egy tábla az alábbi szöveggel:

1849. ÁPRILIS 3-ÁN VÁMOSGYÖRKRŐL KÖZSÉGÜNKBÉ
ÉRKEZETT, S ITT TÁBOROZOTT A HONVÉDSEREG
II. AULICH HADTESTE, MELYET
E NAPON SEKULICH ALEZREDES PARANCSNOKOLT,
ÁPRILIS 4-ÉN PEDIG TÖVÁBB VONULT FARMÓSRA.
ÁLLÍTTATTA A 80. ÉVFORDULÓN A HADIMŰZEU
KEZDÉSÉRE JÁSZJÁKÓHALMA KÖZSÉG KÖZÖNSÉGE.
AZ EMLÉKTÁBLA A HONVÉDELMI MINISZTERIUM
ZRINYI KOMMUNIKÁCIÓS SZOLGÁLTATÓ KHT.
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT. 1929-2002

A tábla szövegének értelmezéséhez némi magyarázat szükséges. Levéltári kutatásaim közben az 1929-es képviselőtestületi jegyzőkönyvben került kezembe az az információ, mely szerint abban az évben volt egy olyan országos kezdeményezés, mely arra hívta fel a figyelmet, hogy azon a településen, ahol történt valamilyen jelentős esemény az 1948/49-es forradalom idején; helyezzenek el emléktáblát a 80. évfordulóra. Kapóra jött, hogy 2002-ben – választási év volt – a Honvédelmi Minisztérium jelentős összeggel támogatta a Tavaszí Hadjürat útvonalát bejáró, 1989 óta zajló történelmi lovas felvonulást, melynek községünk is részese. Megemlítettem a szervezőknek, hogy az akkori képviselőtestület döntött még az elhelyezendő tábla szövegéről és az elhelyezés helyéről is, viszont utána nem valósult meg a terv; nem lehetne-e ezt most pótolni. I.ehetett! A minisztériumi illetékes nagyon jónak találta az ötletet. Így történt, hogy abban az évben az Öreg Iskola előtt elhaladó lovasmenet megállt néhány percre, hogy az ünnepség részeként lelavassa a Bankos István jászapáti vállalkozó által elkészített táblát, melynek költségeit is felvállalta a Minisztérium. A tábla szövege önmagáért beszél, alatta a jobb sarokba pedig a támogató kht. neve mellett a szöveg megfogalmazásának eredeti éve és a megvalósulás éve került.

2002-ben közvetlenül az önkormányzati választások előtt telepleztünk egy újabb emléktáblát a Batthyány u. 9. számú régi kis házon – Fejes János szülőházán – az Ipartestület és a Honismereti Szakkör közös szervezésében az alábbi szöveggel:

FEJES JÁNOS 1812-1975
AZ IPARTESTÜLET ALAPÍTÓ TAGJA ÉS ELSŐ ELNÖKE
SZÜLETÉSÉNEK 110. ÉVFORDULÓJÁN E TÁBLÁT ELHELYEZTE
AZ IPARTESTÜLET ÉS A HONISMERETI SZAKKÖR
2002. 09. 13.

Azért volt közös az elhelyezés, mert Fejes János – amellet amit vele kapcsolatban a tábla megörökített – több éven át tagja volt a honismereti szakkörnek is. Az elhelyezés dátuma a nevezett születésnapja.

2003 elején emléktáblát avattunk a Kék Golyó kocsma falán (kék szemű volt a tulajdonos, innen a név). Egy másfél évszázaddal korábbi legendás eseményre emlékeztünk:

EZEN A HELYEN ÁLLT AZ AZ
ISTÁLLÓ, MELYET RÁGYÚJTOTTAK
A ZSANDÁROK
FAZEKAS DÁVID
JÁKÓHALMI BETYÁRRA
– 150 ÉVVEL EZELŐTT –
1853. JAN. 25-ÉN.
HONISMERETI SZAKKÖR
2003

Fazekas Dávid fejére vérdíj volt kítűzve, amikor a jákóhalmi istállóba hazajött Szentlászlópusztáról – a 130 km-re lévő mai Jászszentlászlóról –, mely akkor a községhez tartozott. A gazda kihívta a zsandárokat Jászberényből, akik rágyújtották az istállót, mert másképp nem voltak hajtandók a társával kijönni. Amikor már hullott a zsarátnok a nyakukba, kiugrottak, de Dávidnak a gatyaszara beleakadt a garágyába, mikor át akarta ugrani és elfogták. 4 nappal később kivégezték Gyöngyösön, elfogóját pedig Ferenc József kitüntetésével jutalmazták, melyet a jákóhalmi főtérén adtak át László Antalnak. Ez a hiteles történet, azonban a nép ajkán mindenféle anekdoták terjedtek el az eseményről, sőt még Ráth-Végh István könyvében (Hatalom és pénz) is olvasható a történet. A tábla avatása is romantikus formában zajlott: a körsmában emlékeztem meg az eseményről, s a jelenlévők forralt borral lettek megkínálva. A tulajdonos különösképpen díjazta a dolgot, hiszen kell nagyobb reklám egy körsmának, mint egy betyártörténet?

2003 júniusában avattuk Katkó István emléktábláját, aki 1923-ban született, mégpedig nem 17-én, hanem 15-én; ugyanis korábbi jákóhalmi látogatása alkalmával elmondta, hogy két nappal korábban született, mint az a lexikonban van, de csak később jelentették be. Úgy mutatkozott be, mint a Halámadár unokája, mert a nagypapja egy temetkezési társulánsnak volt az intézője és úgy becézték.

E HÁZBAN SZÜLETETT
KATKÓ ISTVÁN ÍRÓ
1923–2000
HONISMERETI SZAKKÖR
2003

Katkó Istvánnak számtalan regénye jelent meg; évtizedeken át szerkesztő volt a Magyar Televízióban, ő vezette a Nyitott könyv című műsorsorozatot.

2006-ban – némileg meglövögölva a hamarosan következő helyhatósági választást – furcsa tábla került a volt mozi épületére az alábbi szöveggel:

„ISTEN ÁLDJA A TISZTES IPART”
AZ IPARTESTÜLET MEGALKULÁSÁNAK
100. ÉVFORDULÓJÁRA
ÁLLÍTTATTA AZ IPARTESTÜLET
2006-BAN

Hogy miért furcsa? 1906-ban ugyanis nem alakult Ipartestület Jákóhalmán, csak 1931-ben. Ebben az évben Iparos olvasókör alakult, azonban az Ipartestület akkori – azóta elhunyt – elnökhelyettese úgy értelmezte, hogy az tulajdonképpen az volt. Ezt a magyarázatot átvette a testület többi tagja is, azonban megvan az Ipartestület tényleges alapító okirata és az is tény, hogy az Iparos Olvasókör az államosítás-kor szűnt meg: márpedig saját magával nem működhetett párhuzamosan. (Tudván véleményemet; biztonság okáért – az előzetes egyeztetés ellenére – mégsem kértem meg, hogy én is emlékezzem a táblánál.) Az is megalapozza a kampányhoz igazodást, hogy az 1906-os alakulás májusban volt és nem ősszel. Az épület egyébként 1997-ben került az iparosok tulajdonába, amikor a megszűnt mozi épületét

kapták meg jelképes áron a régi, elkallódott épületük helyett – nekik ugyanis nem maradt fenn, mint a gazdáké.

2003 végén még egy tábla került elhelyezésre, azon sajnálatos esemény miatt, hogy nyáron elhunyt Szabó Szabolcs díszpolgárunk, kinek temetésén ott voltam Debrecenben. Hogy legyen jákóhalmi emlékhelye, ezért a gyógyszerterát – szülőházát – jelölték meg:

E HÁZBAN SZÜLETETT
SZABÓ SZABOLCS
RAJZFILMRENDEZŐ
1927–2003
– A VÍZIPÓK-CSODAPÓK
ALKOTÓJA –
HONISMERETI SZAKKÖR
2003

Meg kell jegyezni, hogy a JÁKOB (= Jákóhalmiak Baráti Egyesülete) is kapcsolódott a Honismereti Szakkör mellé, azonban nem írták rá a nevét. Ezt talán hamarosan pótolják, mivel renoválás miatt ideiglenesen levették a táblát.

2006-ban volt az óvoda alapítója születésének 180. évfordulója, melyet a JÁKOB és az óvodavezetés meg kívánt ünnepelni és el akarta nevezni is az óvodát az alapítóról. Ehhez az önkormányzat azért nem járult hozzá, mert az óvoda nem önálló, hanem az Általános Művelődési Központ része. A tábla végülis felkerült a már korábban fent lévő két tábla alá, a következő évben viszont az elnevezés is megvalósult, mert átszervezés miatt megszűnt az ÁMK.

A tábla szövege:

POLDERMAN JÚLIA
SZÜLETÉSÉNEK 180.
ÉVFORDULÓJA
ALKALMÁBÓL
2006.

Iu tartunk jelenleg. Ötlet persze még van bőven - és biztató, hogy olyan szervezetek, intézmények is állítanak emléktáblát, melyek korábban inkább élcelődtek az ilyesmin, mint például az Ipartestület.

Fodor István László

„...egy csöppnyi tett!”

A Palóc Társaság magyarságismereti diákpályázatáról

A történelmi Hont és Nógrád megye palóc érzelmű és tudatú magyarságát összefogó, de az egész Kárpát-medence magyarságában gondolkodó *Palóc Társaság* 2007-ben is meghirdette honismereti pályázatát. Olyan dolgozatok írására ösztönözték a fiatalokat, amelyekben magyarságukról, szülőföldjük-höz, lakóhelyükhöz való kötődésükről, történelmi gyökereikről vallanak, vagy a Himnusz manak szülői üzenetét tolmácsolják. Most kibővült a témakör, Mátyás királyról is születtek pályamunkák: „*Mátyás királyról álmodtam*”, „*Vendégségben Mátyás királynál*” és hasonló témákban.

A 12. alkalommal meghirdetett pályázatra összesen 179 dolgozatot küldtek, főleg általános iskolások, kevesebb, mint ötödük érkezett középiskolástól. A saját hazájában nyolc felé szakadt magyarság fiataljai három országból, 48 iskolából vettek részt a pályázaton, nagyobbik felük a Felvidékről, hármaduk a maradék Magyarországról, a többi a Délvidékről. A számok azt mutatják, hogy viszonylag kevés számú iskolából pályáztak, de iskolánként csaknem négyen; onnan tehát, ahol akadt a magyar sorskérdések iránt fogékony pedagógus, s fel tudta kelteni a diákok érdeklődését. Mert amint a Pályázat kiírója megfogalmazta: „*tengernyi könnynél többet ér egy csöppnyi tett!*” S mi kell hozzá még? Néhány olyan pedagógus, aki – Kodály szavaival – „nem dobja vissza a déli harangszókor a maltet a ládába.”